

in
de
marge

ingezonden reacties
commentaren of bedenkingen
hetzij bij de media-actualiteit
hetzij bij de gepubliceerde artikels.

de informatieve kracht van de televisie (*)

herman van pelt

Vroeger, in een ver verleden, was er voor norske geesten de schandpaal. Nu is er de televisie: het beeldkastje in de huiskamer als zondebok voor een wereld die zonder dit medium minder ontredderd zou zijn.

Die hedendaagse klaroenstoten van gloedvol gekanker over de duivelse uitwassen van de televisie en haar onvervulde beschavingsmissie zijn niet nieuw.

Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw, de periode waarin kranten en tijdschriften massamedia werden, hebben aristocratische publicisten en personen met hoge standaarden die media met argusogen en met een scherp omljnd moreel besef gevolgd. In hun cultuur-historische beschouwingen werden de massamedia rechtstreeks in verband gebracht met de populaire volkscultuur en het schrikbeeld van de moderne massa-maatschappij, waarvoor zij tot in het merg van hun botten bezorgd waren. Pogingen om kunst en cultuur via de media te verspreiden en te populariseren werden verworpen als vulgarisering, verbastering en verraad.

Wie enigermate thuis is in de literatuur, herkent in die geluiden ook de namen van de critici uit en rond de Frankfortse school. Veel liefs over de openbare communicatie en de massamedia is in de beschouwingen van Th. W. Adorno, M. Horkheimer, J. Habermas, H. Marcuse, H.M. Enzensberger en dat soort jongens niet te vinden. Zij zien weinig lichtpunten in de moderne communicatiemiddelen. De oude en de nieuwe media worden besproken als instrumenten van de heersende klasse, als opium voor het volk. Allé inhoud is ideologisch en wordt ge-

bruikt om de gemanipuleerde consument er onder te houden.

In hun voetsporen zagen velen van de intellectuele middenstand, zoals J. Delecluze in het korte geschrift "De doctorandussen plaag" de sociologen én hun democratiseringsgeneratie uit de roerige jaren '60 wat oneerbiedig noemt, in de snel groeiende, winstgevende, almachtige en vooral vermalde kapitalistische beeldindustrie alléén maar decadentie en verwording: een soort 1984-maatschappij waarin mensen hun identiteit kwijtraken.

Intussen zijn we 1987. Maar opnieuw klinken bij talloze gelegenheden dergelijke klaaglijke verzuchtingen op over het verval van de eigen tijd, de geestelijke chaos, de afstomping en de ondergang van het zelfstandige denken als gevolg van de alles platmakende televisie.

De Amerikaanse media-socioloog Neil Postman heeft dat onlangs nog eens wespertig én stekertig herhaald in zijn geruchtmakende boek "Wij amuseren ons kapot: de geestdodende werking van de beeldbuis", waarmee hij tegenwoordig ook bij ons van zich doet spreken.

Zijn geleerd en goedverkocht gemopper betreft de transformatie van de Amerikaanse cultuur als gevolg van de televisie die letterlijk alles, ook politiek, religie, nieuws en educatie, opdient als entertainment en amusement. Het probleem, volgens hem, is niet dat de televisie het publiek overstroomt met goedkoop amusement, maar dat zij alle serieuze zaken oppervlakkig maakt en met allerlei dipsausjes overgiet om de verteerbaarheid te vergroten. Zijn stellige overtuiging is dat in deze wereld de televisie een soort zwarte pest is.

Ook "Misunderstanding Media" van Brian Winston is zo een donderpreek en een waarschuwing tegen de dreiging van een door de commercie verschaalde massamediale informatietoevering. Voor deze auteur is het resultaat van de zogenaamde informatierevolutie een epidemische verspreiding van grijsheid en apathie. Hij suggereert dat onder invloed van de elektroni-

sche media de wijze waarop mensen zich in het openbaar met elkaar onderhouden, is besmet geraakt met oppervlakkigheid, emotionaliteit, anti-intellectualisme, irrelevantie en onsamenhangendheid.

Een derde kanon, Gerrit Komrij, scherpt dit nog eens aan en verklaart: de trotse bekroning van de informatiemaatschappij, de televisie, heeft van het informeren (zelfs) een gezelschapsspel gemaakt, niet ongelijk aan een rondje tric-trac of ganzenborden: een als slaapverdrijver bedoelde slaapverwekker.

Ook Komrij's beschrijving neigt naar de karikatuur. Maar zijn omschrijving blijkt in vele opzichten typerend te zijn voor het oordeel van vele verontruste tijdgenoten. Voor talloze intellectuelen, sommigen meer gezaghebbend dan anderen, zijn, zo kan men met weinig woorden zeggen, de op commerciële leest geschoeide visuele media voor de geest wat de te kleine pantoffels ooit waren voor de voeten van de vrouwen in het oude China. Die vrees vindt uitdrukking in termen als "Amerikanisatie", "Vertrossing" en "Vervoozing" van de cultuur. In hun papiermassa doen zij het volgens oud recept voorkomen alsof het einde van elk cultureel niveau nabij is, de erfenis van het verleden in gevaar, een nieuwe culturele ijstijd dreigt. Het is een overtuiging die in verschillende toonzettingen aan te treffen is.

Van die zo juist genoemde, provocerende, soms briljant geformuleerde meningen is waarschijnlijk wel wat waar. Elke media-vorm heeft nu eenmaal zijn eigen lepra. Je mag deze waarschuwingen dus niet gemakshalve wegraten. Maar het is niet alles en zeker niet de essentie. Mij doen die verwijten denken aan overbezorgde moeders die in elke snotneus en in iedere schram een bedreiging zien voor de gezondheid van hun kroost.

Alle somberheid, alle scepsis en elk cynisme ten spijt, laat ik mij de overtuiging niet ontnemen dat het scherm zwart ziet van de mogelijkheden voor het scheppen van cultuur en openbare meningsvorming. De realisatie van die hoop vereist evenwel een bui-

tengewone inspanning, een grote inzet, een sterk engagement en beslistheid. Maar wat ligt meer voor de hand dan oprecht te geloven dat wij mans genoeg zijn om ons samen een weg te banen in het nieuwe audiovisuele terrein.

Ik wil die mening graag verduidelijken. Maar omdat dit exposé geen boek is, moet ik mij tot rudimentaire aanduidingen beperken.

Bij alle ergernis die de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de audiovisuele technologie wekt, zal men niet vergeten dat een groot deel van onze waarneming van én kennis over het leven buiten de dagelijkse woon- en werkkring wordt opgedaan via het beeldscherm. Het dagelijkse televisiejournaal is de meest benutte nieuwsbron van het publiek. Informatie dwarrelt echter neer in nog vele andere verschijningsvormen die zich in de loop der jaren hebben ontwikkeld. In de achtergrondrubrieken met reportages en beschouwingen of rond één thema, in serviceprogramma's als consumentenrubrieken, in praatprogramma's, in rubrieken met kunstnieuws en sportuitslagen, in instructieve programma's, in andere speciale reeksen en in de directe verslaggeving van lokale, nationale en internationale evenementen via zowel de open als de gesloten televisiecircuits. Zij bevorderen bij veel kijkers een bredere oriëntatie en ontwikkeling. Zij brengen de cultuur direct in de huiskamer. Zij maken het gezag tot personen, regenten tot mensen. Het "buitenland" wordt een geheel nieuwe dimensie.

De Westeuropaan van vandaag, ik citeer Richard Schoonhoven van de Nederlandse KRO in zijn programmablad, behoort tot de eerste generatie kijkers aan wie alles wordt gepresenteerd wat waard is om gezien en gehoord te worden. Eigentijdse culturele hoogtepunten, wereldliteratuur uit heden en verleden worden hem aangedragen. Hij leeft, in zijn armzetel gezeten, wereldexpedities mee, waar elke ontdekkingsreiziger een paar generaties terug niet van durfde te dromen. Hij volgt discussies tussen staatslieden, die zich - niet zolang geleden - uitsluitend tegenover enkele uitverkorenen uitslieten.

En het is nog lang niet afgelopen. Die ontwikkeling duurt wereldwijd en nabij ononderbroken voort. Het aantal kanalen waarlangs men informatie krijgt, blijft onstuitbaar groeien zoals een rivier onweerstaanbaar voort stroomt in de richting van de zee.

Vanuit een communicatief perspectief bekeken is die, in een goed journaal en vooral in aardige documentaires nauwgezet samengebalde dagelijkse beeldenproductie, een toegankelijke vorm van eigentijdse geschiedschrijving; een kans om het eigen heden serieus te nemen en een indrukwekkend, uiterst degelijk middel om jezelf cultureel en intellectueel fris te houden. Ze biedt unieke mogelijkheden om aan een gezamenlijk cultureel erfgoed te participeren, om inzicht te verwerven in het klimaat van deze tijd én om als kijker en hoorder in dat gebeuren betrokken te worden.

Dat kan ik gemakkelijk illustreren met een bloemlezing van originele reportages, fascinerende archiefbeelden, documentaires vol kwaliteiten, imposante momentopnamen en boeiende sportverslaggeving uit meer dan dertig jaar eigen kijkervaring. Een geschiedenis over ons land kan niet meer worden samengesteld zonder de werkstukken uit het BRT-archief. Ik zou er graag over uitweiden, maar ik moet dat thema laten rusten voor een andere, heel specifieke programmasoort.

Ook programma's die zich kenmerken door een spelhandeling: feuilletons, mini-series, docu-drama's én zelfs zwijmelseries als Dallas en Dynastie (over mooie rijke mensen die het danig moeilijk hebben) bevatten, behalve het verhaal, evenzeer een massa concrete, soms ongemakkelijke, informatie, waarden en stereotypen over de inrichting van de samenleving, wat daarbinnen geschiedt, en over persoonlijk leven. Voorbeelden kent iedereen. Slechts enkele ervan wil ik ter oriëntatie signaleren.

Wat duizenden historische publikaties over de concentratiekampen, de gaskamers en de uitroeiing van zes miljoen Joden door de Nazi's niet hebben bereikt, daarin is Holocaust geslaagd. Deze in de vorm van een

familiedrama gegoten schildering van de Jodenvervolging in Hitler's Derde Rijk veroorzaakte in vele landen een felle discussie en maakte een reactie van verbazingwekkende omvang los. Met dit televisiedramaprogramma groeide de herkenning van de Joodse lijdensweg en kwam tegelijk voor velen de erkenning van de waarheid van toen. Het was de stroomstoot om ons trage hart te doen kloppen.

En kan ik de Duitse filmkroniek "Heimat" vergeten, deze kroniek van een fictief boerendorp op de Hunsrück, waarin regisseur en scenarioschrijver Edgar Reitz in 15 uur, 40 minuten en 10 seconden de geschiedenis van Duitsland van 1919 tot 1982 op zulke prachtige wijze reconstrueert? Script, regie én acteertalent maken dat verleden zó tastbaar, dat men er middenin lijkt te leven. Zijn epos is mede door de afwezigheid van iedere modieuze esthetiek of stilering een indrukwekkende les in de politieke, culturele en sociale geschiedenis tegelijk.

Of "Alpensaga", de markante, zedelijke serie van de Oostenrijkse televisie, waarin uit het oogpunt van een boerenfamilie een - voor mij verborgen en goeddeels onpeilbaar - stuk Oostenrijkse geschiedenis van de eeuwwisseling tot in het jaar 1945 precies, gevoelig en tastbaar wordt geëvoceerd. Wereldgeschiedenis herleid tot dorpsgeschiedenis.

Wie zich daartoe geroepen voelt, zou met het opsommen van dergelijke exemplen vele uren kunnen doorgaan

In het voorbijgaan mag ik er misschien nog op wijzen dat, bijvoorbeeld, het televisiepolitie-genre zich heeft ontwikkeld van vermakelijk schelmen-epos tot een vorm van sociaal realisme. Hill Street Blues is daar een virtuoos en origineel voorbeeld van.

Vele televisieseries en serials zijn natuurlijk romantische kasteelromans in de oude betekenis. Maar zelfs dat genre biedt de samenstellers ervan toch de gelegenheid er allerlei sociale en culturele ontwikkelingen in te weven. Zo hebben "Châteauvallon" en "Die Schwarzwaldklinik" tussen de regels ook nog een opvoedkundige taak en een informatieve dimensie.

Aandachttrekkend is zelfs de televisiereclame.

In deze, zo vaak ten onrechte met opgetrokken neus verguisde bijzondere programmasoort, wordt overdrijvend en accentuerend neergezet wat mensen in een bepaalde periode aanspreekt. Als een sociaal-cultureel produkt van haar tijd kan de levensduur van een televisiereclamespot dan ook niet worden herleid tot haar commerciële waarde alleen.

Hoe je het ook wendt of keert, de informatieve kracht van de televisie is waarachtig niet gering.

De sleutelkracht voor die rijkdom ligt ongetwijfeld in de directheid van het medium (die correspondeert met de nadruk die onze cultuur legt op de rechtstreekse ervaring, op happening en op de beleving) én in zijn receptie. De voor traditionele samenlevingen zo kenmerkende gebondenheid van tijd, plaats en handeling wordt opgeheven door de televisie. Zij maakt het ons mogelijk zonder ons te verplaatsen naar andere plaatsen te gaan, deel te hebben aan gebeurtenissen waar we niet zelf bij zijn, mensen te zien en te horen die zich aan de andere kant van de wereld bevinden.

Kortom: via "Die 5. Wand" wonen wij Intra Muros elk gebeuren van enig belang, waar ook ter wereld, bij. De op 31 december 1980 overleden Canadees Herbert Marshall McLuhan heeft op de belangrijke betekenis daarvan heel indringend gewezen met zijn theorie dat dankzij de televisie onze aardkloot gekrompen is tot een dorp.

Nog een aandrijfkraft voor haar informatieve sterkte ontleent het televisieaanbod aan het samengaan van het bewegende beeld met het vertelde, het verhaalde woord én met geluid, al dan niet in combinatie met muziek. Ook dat akoestische vervult een specifieke en belangrijke rol in de informatie- en interpretatieoverdracht door televisieseries, -documentaires en andere genres. Wij beseffen te weinig wat muziek, die de stemming van de beelden weergeeft, of waarvan de cadans overeenstemt met het ritme van de beeldwisseling, voor het proces van effectieve informatie-overdracht betekent. De hechte band tussen beeld,

woord, geluid en muziekfragmenten maakt samen mét de mogelijkheden van de eigen technische en esthetische vormgeving televisie appelerend, schokkend, ontroerend, mooi, meedogenloos, indringend, machtig. Informatief.

Het spreekt haast vanzelf dat deze eigenschappen en produktietradities de overdracht van kennis en informatie ook kunnen bemoeilijken of zelfs belemmeren. Het is eveneens duidelijk dat in de praktijk vele communicatiestoringen, zelfs ongewenste bijverschijnselen mogelijk zijn, zowel vanuit de zender, de ontvanger als vanuit de boodschap zelf. Zoals: het verkeerde gebruik van de uitdrukkingsmiddelen, onvoldoende inzicht in het publiek tot wie men zich richt, slechte presentatie van de boodschap. Uit een lange lijst noem ik acht problematische aspecten.

In de eerste plaats moeten wij durven zeggen dat de televisierealiteit een produkt is van een arrangement. Gebeurtenissen uit de realiteit krijgen binnen de televisie een andere betekenis. De televisiewerkelijkheid wordt niet alleen bepaald door selectie en bewerking tijdens en na de opnamen. Maar bij documentaires en dramaprogramma's is ook hetgeen vóór de camera gebeurt een geënceneerde werkelijkheid. Wij worden dag na dag, avond na avond, geconfronteerd met een werkelijkheid die de echte werkelijkheid niet is, maar daar wel betrekking op heeft.

Aan de schaduwzijde staat ten tweede dat door de produktieomstandigheden, door het geheel van normen, ideeën en vooronderstellingen over het interne en maatschappelijke functioneren van het medium, televisie-informatie zodanig kan ontaarden in manipulatie en indoctrinatie, dat de vrijheid van de ontvanger in de knel geraakt.

Ten derde: de actualiteitsdruk en de spektakeldruk kunnen de uitdieping en de nuancering van de informatie over de achtergronden van de nieuwsfeiten bemoeilijken.

De technische en de esthetische vormgeving kunnen zo gericht zijn op het continu creëren van beweging (beeldwisseling) en ongewone of bijzondere perspectieven, dat de inhoud van het vertoonde secundair wordt en het amusement (het drama) de boodschap (het engagement) verdringt.

Voorts weten wij dat het televisiebeeld door het schokeffect en door de herhaalbaarheid snel afstompert en voor een verminderd niveau van alertheid zorgt. In tegenstelling tot hun doel om houvast te bieden, leiden televisiebeelden zo tot vluchtigheid.

Terzelfder tijd hebben wijzelf als kijker vele listige mechanismen opgebouwd om ons desgewenst het indringende van de gebrachte boodschap van het lijf te houden.

Ten zevende: van onszelf weten wij ook dat wij, gulzig en gretig, van alles kennis willen nemen. Met de afstandbediening schakelen wij van Bert Brecht naar de atletiekkampioenschappen in Rome en van daar uit naar de hoogtepunten van het nieuws. Van de ene emotie naar de andere; bevreesd iets te zullen missen. Want niets mag ongezien blijven. Met als resultaat dat niets meer gezien en niets meer gehoord wordt. Weinig beklijft. We maken urenlange video-opnames van allerlei gedenkwaardige programma's, maar de tijd ontbreekt om het ooit terug te zien.

Tobbers en professorale commissies worstelen dan ook met de vraag of een alsmar groter wordend aanbod van massamediale informatie en elektronisch dataverkeer via satellieten en kabel haar zin niet verliest. Meer van hetzelfde, zeggen zij, is een onontkoombaar gevolg.

Een achtste en laatste aspect: met de informatiesamenleving, dat is de met zorg aanhoorde conclusie van een groot aantal auteurs van theoretische beschouwingen en van empirisch diffusie-onderzoek in diverse landen, dreigt ook het spookbeeld van een

informatieproletariaat van minderbegaafden, minderbegoeden en minder sterke soortgenoten, dat de aansluiting met de nieuwe diensten mist.

In dezelfde zin spreekt men in de literatuur ook voortdurend van de informatie-ongelijkheid tussen Noord en Zuid. Het loont in dat verband zeker de moeite kennis te nemen van de boeken van Cees J. Hamelink. Dragend thema daarin is de gedachte dat er een éénrichtingsverkeer is van nieuws en televisieprogramma's van de rijke landen naar de arme landen, en dat fragiele inheemse dertewereldculturen, die zich door de eeuwen heen op eigen wijze hebben ontwikkeld, ondergaan in de aan hen opgedrongen vormen van voorlichting, reclame en amusement. Volgens sommigen hangt dit lot ook welvarende kleine landen als Skandinavië en de Benelux boven het hoofd.

Uit de aard der zaak zijn deze en andere opmerkingen en waarschuwingen hier op hun plaats. Het zou zelfbedrog zijn dit te ontkennen. Maar dit mag geen reden zijn voor schrik en paniekzaaierij. Het doodsdonker en het afgrondswater in vele praatjes en profetieën over een cultuurcrisis waarvan het rampzalige hoogtepunt nog voor ons ligt, zint mij niet. Evenmin het zoveel mogelijk uitvergroten van het televisiekwaad. Kwetsbaarheid is een voorwaarde voor vitaliteit. Wat niet gewond kan worden is dood. Besef van de kwetsbaarheidsfactoren, nuchter en zakelijk weet hebben van de schaduwkanten ervan verwijst veeleer naar de ernstige opdracht zich voor de televisie in het algemeen en de omroep in het bijzonder in te zetten, zodat zij wordt wat zij kan zijn. Misschien is ons eigen cultureel overleven wel afhankelijk van de vraag of we daartoe in staat zijn. Want, levend in deze maatschappelijke groeistuijp, staan wij voor de opgave de sociale werkelijkheid meer en meer met behulp van het televisieaanbod te ordenen. Onze eigen directe waarneming van mens en samenleving treedt verder en verder op de achtergrond. Steeds vaker en meer zien wij de wereld om ons heen door de ogen van een ander: van de journalist, van de programmamaker, van de soft-ware

leverancier. De intellectuele macht verschuift van de academische schoolvossen naar de journalisten. Het geloof dat eens de onderwijzer en de priester toekwam valt nu de televisiejournalist ten deel.

Hoe nu én in de toekomst de informatieve baten van de televisie en de audiovisuele ontwikkelingen over de bevolking zullen zijn verdeeld, wordt op de eerste plaats beïnvloed door de wijze waarop de communicatiehuishouding wordt ingericht. De manier waarop de televisie op de samenleving inwerkt, is voor een belangrijk deel het gevolg van beslissingen die worden genomen en keuzen die worden gemaakt door de overheid en de politieke kringen. Zij dienen de voorwaarden te scheppen voor een onbezorgde televisietoekomst.

Resumerend kan gezegd worden dat de televisie en de andere hedendaagse beeld dragers in hun dienstbetoon zeer afhankelijk zijn van een systematisch, samenhangend, vernieuwend en toekomstgericht overheidsbeleid, dat de globale informatiestructuur reguleert, corrigeert en impulsen geeft. De manier waarop de overheid mediaontwikkelingen initieert, begeleidt, stimuleert, afremt en tegenhoudt, is van beslissende invloed. Aan de wieg van de informatiemaatschappij, na de verzorgingsstaat de nog betere aard van samenleving, staat de overheid als peettante.

Een proces zonder hindernissen is deze zorgfunctie van de overheid niet. Ook in ons land weten velen wel wat zij op dit terrein niet willen. Maar wat wel wordt gewenst, blijft dikwijls in nevelen gehuld. Daarom is de herziening van de omroepwetgeving, na vele jaren van vruchteloze discussie onder de politieke elite, tenminste een beleidsdaad van belang.

Van aanzienlijke betekenis is ten tweede een bewuste en actieve vakopleiding om deze middelen te gebruiken, toe te passen en te verbeteren.

Maar als het inderdaad zo is dat de televisie op nadrukkelijke wijze deel uit maakt van ons bestaan en een onmiskenbare rol vervult in het scheppen van vorm én reliëf in

het culturele en politieke leven, dat televisie-omroepen met hun programmamakers en redacteurs opkomen als een nieuwe elite van normstellers en smaakmakers, dan zijn er, ten derde, vooral goede redenen om aan de ontvangerszijde op te roepen tot enige reflectie op het productieproces van de televisie en op de rol en de mogelijkheden van het audiovisuele beeld. Wat nodig is, is een uitgewerkte beeldvorming en mediatraining. Er is te veel beeld-analfabetisme. Na de journalist wordt het nu tijd dat het publiek gaat professionaliseren. In de buurt van een oceaan is het immers verstandiger de mens te leren zwemmen dan alleen maar een dijk om het water te leggen.

Wij kunnen niet terug. Vluchten kan niet meer.

Er is aan de beeldcultuur en de visuele informatisering niets noodlottigs. Rampzalig hoeft dat niet te zijn. Wel integendeel. Precies nu doemt het beeld op van een communicatie-supermarkt, waarin de mondige consument meer mogelijkheden tot keuze, tot initiatief, tot het stellen van specifieke kwaliteitseisen aan de informatie heeft. In toenemende mate ontstaat een open audiovisuele markt waarop tal van producenten van klein- en grootschalig niveau zich aandienen. Meer doelgroepen zullen via oude en nieuwe uitbaatcircuits van eigen programma's kunnen worden bediend. De collectieve kijkcultuur, waarin miljoenen mensen hetzelfde televisieprogramma waarnemen, zal in dit geheel nieuwe patroon plaatsmaken voor een individualisering van het kijkgedrag, geheel overeenkomstig de veelvormigheid van de menselijke behoeften. Maar we moeten er dan wel mee om weten te gaan, achter de poppenkast leren kijken, klaarwakker en daarmee weerbaar blijven, ons geen knol voor een citroen laten verkopen.

Daarom is het noodzakelijk en nuttig dat wij trachten een beter inzicht te krijgen:

- in de ontwikkeling van de televisie en de audiovisuele technologie;
- in het ontstaan en in de wijze waarop de omroeporganisaties en de andere productiesystemen georganiseerd zijn en ingebed zijn in het maatschappelijke bestel;
- in de wijze waarop de televisie betekenis-

sen produceert en hoe ze realiteit schept. Het is van het grootste belang weet te hebben van de typische beeldende eigenschappen van de televisie en van de diverse wijzen waarop het uiteindelijke produkt (het programma) beïnvloed wordt door de materiële en immateriële motieven van de producenten, door bepaalde ideologieën, algemeen aanvaarde of getolereerde opvattingen, én hoe de werkelijkheid kan "bevormd" worden door de camera en/of zijn bedienaar;

- in de plaats van de kijker-gebruiker.

Opdat het kijken tot een verantwoord zien kan leiden. Daartoe is ook een nieuwe ethiek van matiging en onthouding beslist noodzakelijk.

Die training tot volwassen beeldgeletterdheid én zelfbeperking kan het karakter van bijscholing, permanente educatie, vormingswerk of een andere vorm van onderwijs hebben. Het kan worden toevertrouwd aan de producenten zelf, aan de intermediaire personen, aan de ouders, aan de school.

Daar moeten en kunnen ook de gezamenlijke Vlaamse cultuurverenigingen bij helpen. Juist zij zouden het goede voorbeeld moeten geven.

Ik heb niet de pretentie dat ik hen voor kan zeggen wat zij moeten doen. Ik kan het echter niet anders zien dan dat op hen ook deze zware verantwoordelijkheid rust bij de vele taken die hen reeds zijn toevertrouwd. Theoretische en praktische grondslagen voor een dergelijke communicatie-agogiek en beeldopvoeding zijn er binnen ons taalgebied en zeker in het buitenland genoeg. Daarnaast moeten zij volgens mij ook proberen de televisie, deze voor hen onmisbare anderssoortige medewerker tegen wil en dank, constructief terzijde te blijven staan met bemoediging en met werkelijk uitdagende vraagstelling. De audiovisuele cultuur met kwaliteit, die zij zeggen in gedachten te hebben, wordt niet bereikt door doemdenkend de commerciële televisie en andere kijkalternatieven te verketteren. Maar door gezamenlijk voor alle programma-leveranciers én voor de andere communicatievormen structuren te zoeken, die dat

streven naar kwaliteit steunen en die het tevens mogelijk maken dat wij ons in onze wezenlijke vrijheden kunnen blijven verheugen. Dat is een enorme opgave terwijl de tijd dringt. Maar toekomst, om Hans Küng in zijn nieuwste boek "Strukturen der Kirche" te parafraseren, toekomst heeft een cul-

tuurvereniging die niet verliefd is op haar verleden, maar, zich bewust van haar oorsprong, leeft in het heden.

(*) Voordracht gehouden op de jaarvergadering van het Willemsfonds te Brugge op 17 oktober 1987.

W. HESLING EN J.M. PETERS

AUDIOVISUELE RETORIEK

230 Blz. 500 BF

een uitgave van :
Centrum voor Communicatiewetenschap
E. Van Evenstraat 2A
B-3000 Leuven